

בשמך רחמנא השקיף הראשון מן המאמר השיב בו הרב הגדול ז"ל על בעל הלכות גדולות ז"ל מפני שהביא במניין המצוות מקרא מגלה ונר חנוכה מכלל מצוות עשה. וכן מהלך ברכות ככל יוס ונחום אכלים וזכור חולים וקבורת מתים והלשנת ערומים ולחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור צהן את ההלל. לפי שאלו כולן מצוות דרבנן אינן מן התורה. ומשום שיש להם כח מצוות להודות בזה. ומאד כחילו מכריחות להודות בזה. וטרם אמתחיל לדבר עם לכבי בענין הזה אומר מה שנסתפק לי אע"פ שידעתי שהכל מחזיקים בו כדבר פשוט זה צמח שאלו צדוק מסכת מכות (נ: נד.) דרש ר' שמלאי ש מצוות ושלש עשרה מצוות נאמרו למשה בסיני שלש מצוות וששים וחמש כמנין ימות החמה ומאמץ וארבעים ושמונה כנגד אצבעיו של אדם ואלו רב המנונה מאי קראה תורה לזה לנו משה וגו' תורה תרי"ג הו' אכני ולא היה לך מפי הגבורה שמענוס. והנה על פי זו

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הזה

המצוות שהן מדרבנן. דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבאורו כי אחר שהיה לשון התלמוד שש מצוות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין. אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגלה בכלל מצוות עשה וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלשנת ערומים וחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור בהן את ההלל. והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו

המימרא כל בעל הלכות גדולות ומנאן למה לאמרו למנוח השבון ואחריו נתפשט הדבר והוסכס בין כל החכמים והתלמידים ונתפרסם בהמון שזה סכוס כל המצוות ונתחברו בזה שירות פיוטין ואזהרות נעימי זמירות. מהם לחכמי ספרד רבות מאד צארץ אנדלוס

כלשון הזכיר הרב ז"ל (בהקדמה) ומהם צארנות אחרות ככל פנות הגולה. וכבר אמר הרב ז"ל (שם) שזה דבר שלא יוכל אדם אחד מכל מי שמנה המצוות שזה הוא מניינס. ואני בעיני עם כל זה עלה בלבי ספק על זו המימרא אם היא דברי הכל או יש בה מחלוקת. וספק אחר אם היא הלכה למשה מסיני, כלומר שנאמר למשה מפי הגבורה כך וכך מצוות חגי מוסר לך לנחום בישראל מורשה, או שהיא אסמכתא בעלמא מן הגמטרייה הזאת, שזה החכם ר' שמלאי הדורש זה מצוות המצוות כן לפי המנין שמנה בהם ונתן בהם סימנין וכל רב המנונה אחריו וסמך המנין הזה לגמטרייה הזו. ומה שהביא אותי ליד ספק מפני שמנינו מחלוקת בגמרא בפסוקים רבים אם הם מצוות או רשות. מהם מה שאמרו במסכת סוטה (ג.) וקנה את אשתו דברי ר' ישמעאל רשות ר' עקיבא אומר חובה, לעולם בהם תעבודו ר' עקיבא אומר חובה ר' ישמעאל אומר רשות, לה ימנע רשות ר' עקיבא אומר חובה. הנה לדעת ר' ישמעאל יחסרון כלן שלש מצוות מן רמ"ח. וכן המחלוקת של הבדלת סימן אחד בחטאת העוף לרבנן לא יבדיל הוא ולא ולר' אלעזר ברי' שמעון מאי לא יבדיל אין לר' להבדיל כמו שאמרו בגמרא זכחים (פס:). וכן חמץ בפסח לאחר זמנו לדברי ר' שמעון הוא מותר מן התורה ולר' יהודה הוא

מגילת

השורש הראשון שאין... עליו לבאורו... נאמרו למשה... בדברי ההוא שהוא... מגילה מכלל מ"ע... ימים לגמור את... דוד ע"ה את האל ית' שצוה בה משה וכן ג"ח שקבעה... וכן קריאת המגילה אמנם היות למשה... לנו להדליק... או יעלה... שיראה אלי שהביאם... אקבי"ו ושאלת... מה שצונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירונו... מרע"ה בסיני שיצונו לעשותו והוא... יורוך וגו' והזהירונו ית' מעבוד הדבר מכל מה שצונו אחריו או גזרו ואמרו לא תסור וגו' ואם... מפני שהכל נכנס... אבחנו מברכין אקבי"ו כמו שמברכין על גמ"מ ונ"ח... מצוה ואמרו מאי... שתקנו חכמים ונביאים שעמדו... ידים וערובין... לבי, ובאר... יקרא דרבנן וידים מד"ס. הנה התבאר... ואמנם כבר בארת... תחשוב במקרא... שלמה ובית דינו. וזהו... ידע שזה נכנס תחת אמרו ית' מחסורו... הצווי הוא בלי ספק שנאכל לרעב... מפורסם בתלמוד... התלמוד אצלם מחובר... בסיני, ובגמ' שבעות... שקבלו והוא... במ"ע מ"מ ונ"ח ומאה... בכלל ל"ת דאורייתא... כמו שבארנו ואמרו... היה ראוי להם... מבורר הכלל כי כל מה שהוא מדרבנן... בתורה כל אין בו דבר מדרבנן... שהם מדרבנן... ומופתיו... אל שום אדם... כותב הרב בזה השורש היא כי אין למנות במנין תרי"ג מצוות מקרא מגלה והו' ומאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלשנת ערומים ולחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור בהם את ההלל לפי שכל אלה הם מצוות מדרבנן ולא יבאו במנין זה ולכן תפס את בה"ג שהכניסם בזה המספר: אמר הרמב"ן כי טרם אשר יתחיל לדבר את אשר עם לבבו בענין זה רצונו לומר מה שנסתפק לו בענין מנין המצוות וזה במ"ש בסוף מכות... תרי"ג הו' ומשני אנכי ול"י לך מפי הגבורה שמענום ואמר כי הנה על פי

אמתר

זאת המימרא מנו המונים את המצוות בזה המנין ושהרב ג"כ כתב כי זהו דבר שלא יוכל אותו אחד מכל מי שמנה המצוות שזהו מניינס. וצ"ל אמר שובלד לו ספק בואת המימרא אם היא דברי הכל או יש בה מחלוקת וספק אחר אם למשה מסיני נאמר כי זהו סכום המצוות שתהיה ירושה לישראל או שהוא אסמכתא בעלמא על זה הפסוק כי זה החכם ר' שמלאי מנה המצוות ומצאם בזה הסכום ובא אחרי כן רב המנונה וסמך המנין הזה לזאת הגימטריה תורה צוה לנו משה. ואמר כי סבת הסתפקו בזה הוא כי נחלקו הרבה פעמים בגמ' בפסוקים רבים אם הם מצוה או רשות כאשר נחלקו בפ"ק דסוטה וקנא את אשתו רשות דברי ר' ישמעאל רע"א חובה. לה ימנע רשות דברי ר"ש רע"א חובה לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר"ש רע"א חובה. כי הנה אם המספר הזה הוא מוסכם מהכל אמר שא"כ לדעת רבנן יחסרון כגון ג' מצוות עשה. וכן בובחים ס"פ קרשי קדשים רבנן סברי דלא יבדיל דכתיב בחטאת העוף ר"ל שאינו יכול להבדיל וראב"ש אומר שמעתי שבחטאת העוף שמבדילים ומאי לא יבדיל אין צריך להבדיל. ובפ' כל שעה חמץ לאחר זמנו לדברי ר"ש הוא מותר מה"ת ולדברי ריה"ז הוא לא בפ"ע וכן חמץ לפני זמנו משש שעות ולמעלה לר' יהודה הוא בלא ולר"ש אין בו לאו ויהיו לר' יהודה בחמץ ג' לאוין א' לפני זמנו וא' בחמץ בפסח וא' בחמץ שעשה"פ וכלן יביאם בחשבון גם כי שלשתם מזהירים על דבר א' והוא אכילת החמץ שהרי זמנו של זה אינו זמנו של זה. ואמר כי הנה הרב עצמו מנה חמץ משש שעות ולמעלה לאו בפ"ע מלבד הלאו שמנה בחמץ בזמנו. ובפ"ק דקדושין וגאל את ממכר אחיו רשות אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל איש כי לא יהי' לו גואל וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלי אלא

קנאת סופרים

השרש הראשון שאין למנות בכלל המצוות תרי"ג מצוות המצוות דרבנן: כתב הרב דמלשון התלמוד תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני בתברך דאין למנות בכללן מצוות דרבנן ודלא כבה"ג ואחרים עמו שמנו בכללן מצוות דרבנן. והרמב"ן ז"ל נסתפק ראשונה על המימרא דלעיל אם היא דברי הכל או שהיה בה מחלוקת. ולא הבנתי מאין מצא מקום להסתפק כי האי ספקא. והלא כלל הוא דאפושטי בפלוגתא לא מפשינן כל שכן במקום שלא מציינו בו מחלוקת מפורש דליכא למיחש להכי דק"ל דלא הו' שתקי מינייהו אילו היה אצלם חלוף דעות באותו מנין לא היו נמנעים מלהעתיקו אל הדורות שלאחריהם. ולפע"ד יש עוד להביא ראיה ממאי דאיתא בפ"ק דקדושין דף ל' ע"א למה נקראו שמן סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה ויש לדון מכל שכן דודאי מונים היו מצוות עשה ולי"ת וזהו מנין תרי"ג הנשאר אצלנו במסורת. ועוד דקרא כתיב וזכרתם את כל מצוות ה' ולא יונה לזוכרן מבלי שידעו כל אותן הנכנסות במנין ומסתמא היה מניינם ברור להם

צינונים

וכן מאה עד ההלל ע"י שרש ב ע"י נד שאלו ד"ם לרבינו ולא נכס"ג ועיקר הכנסה כלן היא מני"ח ומגלה, כי"כ שרשי פ"ס ע"ש שפי' די רבינו ז' עו וז' נד משי' ב וליך וסוף ז' יח וליך ורמב"ן כלן ד"ה ולוי ודי"ה ומה (לעולם בהם תעבודו) וכלל די ע"ש ד"ה וכן וז' ע"ש ה' ה' וליך וז' כ סע"ב וליך וכן ע"ב ד"ה ועי'... מאה ברכות מנחות מג: מפלה פ"ח ט"י. ומנו ג"ח כה"ג נחלוקת הר"ש ערויב סוף קלע ומ"מ סוף ר מאה ברכות סוף כה וביניהם עד ערומים סוף ג' ונ"ו וחשוב עד ההלל סוף ק"ק. כסוף העמוד והשתכל כה"ה והסתכל (ע"י זיוני ע"י ק"ה וט"ז) וזכרמב"ן [ק' נכ]. והסתכל והסתכל ונערכי ופעמנו וטעני' ונ"ל וי"כ כי ואני תמה וכ"כ נעמי ק"ו. רמב"ן ע"ב ד"ה ומס וקנא כו' חובה ורבינו כ' נכס"ל סוטה מצוות חכמים נקוטו ע"י וקנא כו', וקנא פסוק דאסמכתא סוף (כס"מ), חכ"ס ע"י רמה כ' שלש נ"ל כן מן התלמוד ומפני שלש מנחות (וכן מפני בלוקוטי מורות על המצוות דכ"ו) ומפלה בפ"ס (רמ"ה). לעולם כו' חובה מ"ע ר"ה. יטמא כו' חובה מ"ע לו: לא יבדיל ל"ת קינ ושרש ת. מותר מה"ת חמץ פ"ס ה"ד:

ז"ל בעיקר השמיני (קמח"ג) אכל לדברי האומר לא תשקול מניה ממנו
 ותפטרנייה לאו גמור הוא כמו לא תקחו כופר לנפש רולח (ג"מ ר"ה) וכמו
 שכל כל זה בגמר כתובות בפרק שלישי (י"ז). אלו וכיוצא בהן לדברי
 האומר חובה הן מן המניין של תרי"ג מצוות ולדברי האומר רשות אינן
 נחשבות וצריך הו"ל להביא במנין זה

של תרי"ג מצוות אחרות כמפורסם
 ושליש עשה במקום עשה ולא תעשה
 במקום לאו וצריך שיהיו הדברים ההם
 שיביא הו"ל במנין הזה אינן מצוות
 לדברי האומר כללו חובה. ואין לנו
 בתורה עניינים כאלו. ועוד כי היה
 להם כפי דרכם הנהוג בתלמוד
 להקשות ולומר ולמאן דמני הנך נפיש
 להו מצוות. אי נמי למאן דמפיק הנך
 במאי משלים להו. וכן ראיתי עוד
 שנאמרו בזה מדרשים רבים ואסמכתות
 הם תימה בעיני שורשים בלתי
 וכתרם את כל מצוות י"ג שמנין של
 מצוות בגימטריה של מצוות ויש בלתי
 שמונה חוטים וחמשה קשרים הרי
 תרי"ג. וזה כתבו רש"י בפירושי
 התורה (פ"ט ע"ג). ואינו יודע אם

אגדה היא. ומכל מקום אינה מן התורה שהרי ב"ה אומרים בחוטים
 שמיין אלא שלש (המכלת פ"ג) ויחסרון להם שמים מן הסימן הזה.
 והקשרים חמשה היאך ימנו בתורה שאין חיוצו מן התורה אלא בשני
 קשרים כדמריין בפרק המכלת (פ"ג). ש"מ קשר העליון דלורייתא דלי
 ס"ד לאו דלורייתא כללית דשרת רחמנא למת לי והו"ל קיי"ל

לאו בפני עצמו ורואי להביאו בחשבון. וכן חמץ לפני זמנו משש שעות
 ולמעלה הוא כללו ולרי שמעון אין בו לאו. ויהיו לרבי יהודה בכלילת
 חמץ שלשה לאוין אחד בחמץ לפני זמנו ואחד בחמץ בפסח ואחד לאו
 שלחמץ שעבר עליו הפסח ושלשמן ראוין להמנות מפני זמנו שלזה
 לא זמנו שלזה. והנה הרב עצמו ז"ל

ענה (ג"מ קמ"ג) חמץ משש שעות
 ולמעלה לאו בפני עצמו והוא כדברי
 ר' יהודה ולרי שמעון אין בו לאו כלל
 כמו שפורש בפרק כל עשה (פ"ג).
 ועוד אני עמדי לזכור זה בעזרת
 ה"ל (פ"ג). ובראשון שלקדושין (כ"ג).
 וגלגל את ממכר אחיו רשות דברי
 ר' יהושע ר' אליעזר אומר [חובה].
 וכן זו ששנינו (מכ"ו פ"ג) רולח שילח
 חוץ לעיר מקלטו ומלאו גולל הדם
 ריה"ג אומר* מצוה ביד גולל הדם
 ורשות ביד כל אדם רשות עקיבה
 אומר רשות ביד גולל רשות ואין
 כל אדם חייבין עליו. וכן חלקו
 האמוראים בקריית שמע (ברכות כ"ג).
 מהם אמרו קריית שמע דרבנן
 אמת ויניב דלורייתא ומהם סבורים

דקריית שמע דלורייתא וכבר פסק הרב כן (פ"ט ורש"י ק"ש). וכן כל
 חרס אשר יחרס מן האדם לא יפדה (פ"ט בחקומי) לדברי האומר מנין ליואל
 ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מנין שלח אחר כלום תלמוד לומר כל חרס
 אשר יחרס לא יפדה אינו מצוה אלא דין מדיני הערכים וכמו שביאר הרב
 * המוסגר לוקח מן המובא בפרק הקדמי. [בדפוסים הושלם בעמוד].

מגילת אסתר

יכולי לומר כי הקשיא הראשונה מע"י וכה"ת למה היתה לר"ה שאין להם
 זה המנין והקשיא השניה מתרי"ג מצוות היתה לדברי ר"ש שגור כי זה
 מספרם מ"מ מאחר שלא הוזכר בגמ' מנין אחר נאמר כי התלכה היא
 היותם תרי"ג. ובשבת פ"ד ע"ג בענין שלשה דברים עשה משה מדעתו
 והסכים הקב"ה עמו וא' מהם ששבר את הלוחות וקא בעי מאי דרשו
 אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה וכל בן נכר לא
 יאכל בו התורה כלה וישראל משומדים עאכ"ל. וביבמות פ' החולץ
 כשרות באת להתגייר אמרה לה בעמי מפקדינן תרי"ג מצוות והיא
 השיבה עמך עמי. ואמר שגם באגרות מצינו זה המנין כמ"ש בב"ר
 פרש"י ג"ד א"ר יהודה בר' סימון ראוי היה אדם הראשון שתנתן תורה
 על ידו מה טעם זה ספר תולדות אדם אמר הקב"ה יציר כפי ואיני
 נותן תורה ואמר שש מצוות נתתי לו ולא יכול לעמוד בא' מהן והיאך
 אני נותן לו רמ"ח מ"ע ושס"ה מ"ל"ת. ואמר עוד שאמנם ממדרש
 שיה"ש שאמר על פסוק ישקני מנשיקות פיהו ג"י ר"י דעת רב המנוגא
 שדרש תורה בגימטריה הכי הו"ל הוא דעת יחיד ורבנן חולקים עליו
 שכן אמרו שם ריב"ל אמר שתי... טעמן דרבנן אמרין כל הדברות...
 אינו מדבר דבר אתה עמנו ונשמעה אלא לאחור ב' וג' דברות
 ר"ע וריב"ס תפסי שטתיה דריב"ל אמר כתיב... דבר משה עמנו
 כי אנכי ור"ל לך לא שמעננו ממה אלא מפי הגבורה הו"ל ישקני
 מנשיקות פיהו ע"כ דברי אגדה זו. ואמר שהנה מדרשו של
 רב המנוגא שאמר כי כמנין תורה שמענו מפי משה הוא דברי
 יחיד שהרי רבנן חולקים עליו ואומ' כל הדברות שמעו ישראל
 מפי הגבורה ומ"מ אמר שלא נתברר לו מהמדרש הוזה אם במאמרם זה
 הם חולקים על הכל רצוני גם על המנין מתרי"ג או אין מחלוקתם
 רק במצוות ששמענו מפי הגבורה כמה היו ושהכל יודו כי המנין הוא
 תרי"ג שכן היה מקובל אצלם ולא מזה הפסוק אליבא דרבנן שאמרו
 שכל הדברות שמענו מפי הגבורה וא"כ לא שמעו ישראל כמנין תורה

ציצית

(בסוף העמוד) על ער ההלל חסר דפוסין ובמרגוס ו' ליו"ב. בר כ"ס
 כתיב ובערני כהו' רח"ה וקמ"ט נוס' ערני ג' תנוכה, אכל נוסח הכרס
 כפי' מתוכה ה"ד נר שלמנוס: רמב"ן ע"פ ד"ה ובראשון וגאל כו' רשות
 יובל פ"ה ס"ה. יהושע ב"ר יושעאל. רע"א רשות רולח פ"ה ס"ה,
 נוספות לרמב"ן מ"ע יג. ל"ה וכן כל ערמב"ן ע"ה"ם. ש"י א' ס"ד
 ג' אחר וע"י ליו"ב סוף ש"ס ח. רע"ג השמיני דפוס"י הפשיעי וס"ה.
 ד"ה וכן ה' קשרים רבנו (ל"ג פ"ה ס"ד) לא הלכתי. וא"י אם אגדה ה'י
 נכמדר' פ' קרח פ"ה ס"ה. ש"י ד' מלעט שלש כ"ה. וא"י אם אגדה ה'י
 שש וטענין חמ"ד. ובפ"ה ס"ה גם שכתובה ל"ה חסר יוד וישבחה כפול"ה ע"י
 המתחמל ומכ"ל בגור אר"י, ושם ישב מ"ש לק' היאך ימנו בתורה מה ש"מ מה"ם:

זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו דברי ר' יהושע ורא"א
 וגאל את ממכר אחיו חובה אתה אומר חובה או אינו אלא
 רשות ת"ל בכל גאולה תתנו הכתוב קבעו חובה. ובמכות פ' אלו
 הן הגולין במתני' רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם ריה"ג
 אומר מצוה ביד גוה"ד ורשות ביד כל אדם רע"א רשות ביד גואל
 הדם וכל אדם אין חייבים עליו. ובגמ' דכתובות פ"א"ג יש מחלוקת
 במוסר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ת"ק סבר שאין זה
 לאו אלא בא לומר שאם א' אמר על היוצא ליהרג ערכו עלי אין זה
 גדר וה"ק התם תניא מניין ליוצא ליהרג ואמר א' ערכו עלי מניין
 שלא אמר כלום ת"ל כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ולרחב"ע
 דאמר נערך מפני שרמיו קצובין האי כל חרם מאי עביד ליה מבני
 ליה לכדתנין ר"ש בנו של ריב"ב אומר, לפי שמצינו למומתים ביד"ש
 שנותנים ממון ומתכפר להן שנ' אם כופר יושת עליו יכול אף בידי
 אדם כן ת"ל חרם מן האדם לא יפדה. ואמר שהנה כי לדעת ר' חננין
 הו"ל לאו שלא ליקח כופר לנפש רוצח והתם בגמ' אמ' דאצטריך נמי
 האי קרא לזאת הדרשא גם כי יש פסוק לא תקחו כופר לנפש רוצח
 שממנו שמענו לא תשקול ממונא מניה ותפטרניה משום דס"דא וכ"י.
 כל אלה וכיוצא בהן אמר שלדברי האומר חובה יבאו במנין ולדברי
 האומר רשות אינן במנין ויצטרך להביא מצוות אחרות תחתיהן ואותן
 המצוות לא התיינה מצוות לדעת האומר בראשונות שהן חובה. ואמר
 שאין לנו בתורה דברים האלה. ועוד כי היה להם כפי דרכם הנהוג
 בתלמוד להקשות ולומר למאן דמני הנך נפיש מצות או למאן דמפיק
 הנך במאי משלים להו. ואמ' עוד שנאמ' במנין הוה מדרש' ואסמכתות
 אשר המה תימה בעיניו שדורשים וכתרם את כל מצוות ה' שמנין
 של ציצית בגימטריה הוא תרי"ג כמנין המצוות כי מלת ציצית עולה
 ת"י וביציצית עצמו יש ח' חוטים וה' קשרים הרי תרי"ג ושהו כתבו
 רש"י בפירושי התורה. ואמר שאינו יודע אם הוא אגדה ומ"מ אמר
 שאינה מה"ת שהרי ה"א שהחוטם אינן אלא שש ויחסרון להם שתיים
 מן הסימן הוזה וגם הקשרים אינם ה' מה"ת שהרי אין חיובם מה"ת
 אלא בשנים כדאמ' בפ' התכלת ש"מ קשר העליון דלורייתא וכ"י. ואמר
 כי באולי זאת המימרא של ר' שמלאי שאמר כי סכום המצוות הוא
 תרי"ג אינה ד"ה אלא שהוא גנה המצוות כפי דעתו וכפי סברתו ומצאם
 בזה המספר גמור עליהם היותם תרי"ג אמנם איננו דעת הכל ולכן
 לא הקשו ממנה בפ"ק דסוטה לר' ישמעאל בחסרון שלש מצוות עשה
 ולר' שמעון בפ' כל עשה בחסרון שתי מצוות ל"ת. ואמר כי מ"מ אע"פ
 שנאמר כי זאת המימרא יש מחלוקת עכ"ל נודה שהלכה היא כמותה
 ולא כתולקים עליה לפי שדרך התלמוד להזכיר המצוות במנין זה כמ"ש
 בשבועות פ' שבועות שתיים ונבדריהם ד' נדרים להו קיימו ע"י
 וכה"ת כלה א"י תרי"ג מצוות, גר' שוהו מניבם. ואמר שאף כי היינו

התוכף תכיפה אחת אינה חיבור אלא שמת מינה קשר העליון ולדוריה. ואלו נאמר שזו המימרה שלרבי שמלאי אינה דברי הכל ויש בה מחלוקת אלא ר' שמלאי מנה המצות לפי דעתו וסברתו בהן ומלאן כמספר הזה ויסד בהן הדרשא הזו ועל כן לא הקשו ממנה לר' ישמעאל

ואמרו מלא תסור. ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו כבר צווה משה רבינו בסיני שיצונו לקיימו והוא אמרו (ר"פ שופט"י) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה והזהירו מעבור בדבר מכל מה שתקנו או גזרו ואמר (סו) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ואם יימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות מפני שהוא גבס תחת אמרו יתעלה לא תסור, מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם

סימון רלווי היה אדם הראשון שנתן תורה על ידו ומה טעם זה ספר תולדות אדם אמר הקב"ה יציר כפי ולמי נתן לו חזר ואמר שם מלות נחתי לו ולא יכול לעמוד בלחמת מהן והיולך למי נתן לו מחטים ולרבעים ושמונה מלות עשה ושלש מלות וששים וחמש מלות לא תעשה. וכן במדרש רבי תנחומא (פ"ט קמ"א מ"ג ב י"ד ב) ובמדרש אגדה אחרים הורגלו להזכיר הסכוס הזה. אבל ראיתי במדרש חזית (ט) ריב"ל ורבנן ריב"ל אמר שני דברות שמעו ישראל מפי הקב"ה לפני ולא יהיה לך הה"ד ישקני מנשיקות פיהו ולא כל הנשיקות ורבנן אמרי כל הדברות שמעו ישראל מפי הקב"ה ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי טעמו דרבנן אחר כל הדברות כתיב דבר אלה עמנו ונשמעה מה עבד לה ר' יהושע בן לוי פליג שאין מוקדם ומאוחר בתורה או אינו מדבר דבר עמנו ונשמעה אלא לאחר שנים ושלשה דברות ר' עזריה ור' יהודה ברי סימון ריב"ל תפיס שתייה אמר כתיב תורה לוח לנו משה כל התורה כולה שם מלות ושלש עשרה, מלות היו תורה בגימטריא עולה כמנין תרי"ג מלות דבר משה עמנו ברם לפני ולא יהיה לך לא שמענוס מפי משה אלא מפי הקב"ה היו אומרים ישקני מנשיקות פיהו. עד כאן דברי אגדה זו. והנה מדרשו שלפני המנוסא שמה תורה לוח לנו משה תרי"ג בגימטריא הם בכלל דברי

בחסרון שלש מלות עשה ולר' שמעון בחסרון שתי מלות לא תעשה אבל אם יחסרו להם כל יודו בלשונם הנה יבאנו וזה. אבל אף על פי שזכרנו אותה במחלוקת נודה שהיא הלכה לפי הסוגיות בתלמוד כן כדאמרין בשבועות (כ"ט.) ונדרים (כ"ה.) ולימא לכו קיימו עבודה זרה וכל התורה כולה אי נמי שם מלות ושלש עשרה מלות שנאמרו. ואנו למדין מזה שזה להם מנינס שלמלות. אע"פ שיש לומר כי הקושטא הראשונה עבודה זרה וכל התורה כולה הינה לדברי הכל והשנייה נאמרה לדעתו שלר' שמלאי לפי שלא הזכיר בגמ' מנין אחר, ובגמ' שבת בפרק א"ר עקיבא (פ"ג.) אמרו שברם לוח הלווחות ממי דרש אמר ומה פסח שהיא אחת מתרי"ג מלות אמרה

תורה כל בן נכר לא יאכל בו כל התורה כולה כאלו וישראל משומדים על אחת כמה וכמה. ובגמ' יבמות (מ.) אמרו בנעמי דאמרה לרות מפקדין שם מלות ושלש עשרה מלות. ועוד נתפסע המנין הזה מאד בהגדות כמו שאמרו בברשית דכה (פכ"ד ה) אמר ר' יודן ברי

אות 6

אמרו ולא נדרשו בגמ'. והביא עוד ראיה שאינו אלא אסמכתא ממי"ש מאי קראה שאמר שלשון כזה נאמר בענינים שהם מד"ס ויסמכו על הפסוק כי על הדברים שבאו בתורה אומרי שנאמר או מנא לן או מנא הני מילי וכך אמרו בגמ' דסנהדרין ארי"ב אין בן דוד בא עה שתהפך כל המלכות כלה למינות מאי קראה כלו הפך לבן טהור הוא. והביא עוד ראיה אחרת שבוה המנין הכניסו כל המצות הנהוגו לדורו ואפילו אותן שהן מדרבנן ממי"ש ביבמו" פ' התולץ שנעמי אמרה לרות מפקדין אתרי"ג מצות ואמר שבודאי לא באה נעמי אלא להודיעה סכום המצות הנהוגות בינינו כדי שתפרוש ואמר שגם כי עדיין לא נצטוינו במצות דרבנן מ"מ חושבין שאמרה לה. אותם מרות הקודש: אמר הכותב. בתחלה אוסיף באור בקצת דברים שראיתי בהקדמתו זאת של הרמב"ן שיראה למעיין בתחלת המחשבה בהם קושי ואחרי כן אבוא להציל הרב מהשגותיו אמר שחכמים אם הם מצוה או רשות שהכניסו במצות אשר נחלקו בהן החכמים אם הם מצוה או רשות מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון דפרק כל שעה בענין חמץ ואמר שלרבי יהודה יהיו שלשה לאוין ולר' שמעון אחד ואם כן יחסרו לו שני לאוין מן המנין. הנה מי שראה שם הגמרא יוכל להקשות והלא גם לר' שמעון כלל יחסרו כלל שהרי הוא דרש הפסוקים האלה ללאוין אחרים

מגילת

ממשה ועכ"ז אמר שאחרי התפרסם ג"כ שם במדרש חזית המנין הזה של תרי"ג ובשאר מקומות מהתלמוד שיש לנו לגזור כי המנין הוא תרי"ג ושכך הוא מסור אליהם ממש בסיני. ואמר שגם כי הכל יודו שזה הוא מספרם ע"ז לא ימנעו מחלוק בענין מן הענינים שבא בתורה שזה יאמר היותו רשות וזה יאמר היותו חובה כי מן הידוע הוא שהאומר היותו רשות יצטרך להביא מצוה אחרת למלאת חשבון תרי"ג. ואמנם אמר שלא יקפידו לשאול עליה בגמ' ולמנות מפני עומק הענין ורחוקו שיבארו כל התורה וימנו מצותיה כמו שאמרו בדבר גל מזה בפ"ק דקדושין וגיית" ס"ח ובגמיה והשיבו לא בקיאן. ואחרי אשר נתברר לו כי זהו מנין המצות אמר כי דעת בה"ג הוא כי במנין של תרי"ג מצות מהמימרה דר' שמלאי וכל כיוצא בה נכללו כל המצות הנהוגות בישראל לדורות בין אותם מה"ת ובין אותם שהם מדרבנן ושלא היתה כונתו של ר' שמלאי בזאת המימרה אלא לדרוש מה שהוא משלים עליה והוא בא דוד והעמידן על אחת עשרה שפונתו פי מכל המצות כלם בין אותם שהן של תורה או מדרבנן לא נשאר עלינו לעשות רק אחת עשרה. ואמר שגם רב המנוגא שמצא סמך לדרשת תרי"ג מצות מן הפסוק שהיה נראה כי בא המנין הזה במצות תורה דוקא אינו אלא אסמכתא ורמו בעלמא שהרי כמה פסוקים כתיב בהן

סופרים

המצויאות השלישי שהוא האמיתי לדעת הרב. וכבר כתבתי הדוחקים הנמשכים לפי הספקות שנתפסו בהן הרמב"ן דאין לחוש להן כלל ודרך הרב סלולה לפי המציאות האחרון דלעיל עד שהרמב"ן עצמו בחר בה והחזיקה אחר כך שיהא מנין תרי"ג דבר מוסכם אצל רז"ל אין חולק עליו. וכן הוא דעת בעלי התוס' ז"ל בפ"ק דסוטה דף ג' ע"א כתבו ז"ל שם ר' ישמעאל דאמר רשות תימה לר"י וכי לית להו הא דאמרין בשלהי מס' מכות דף כ"ג ע"ב תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לר' ישמעאל דאמר רשות בצר להו או לר"ע טפי להו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר"ע אסמכתא ודריש ליה לדרשא אחריית ע"כ. הרי דלא עלה על דעתו ז"ל להטיל שום מחלוקת או ספק באותו המנין שדרש בו ר' שמלאי. דאלו הו מספקי ביה לא היה מקום לתמיהתם כלל: ועוד איכא לאחמיה:

קנאת

מקדם אלא שנפלו ספקות אחר כך בקצתן בפרטות. ותו קשיא לי טובא על מ"ש עוד הרמב"ן וז"ל וספק אחר אם היא הלמ"מ כלומר שנאמר למשה מפי הגבורה כך וכך מצות אני מוסר לך לצוותן לישראל מורשה או שהוא אסמכתא בעלמא מן הגימטריא הוה שזה החכם ר"ש הדורש זה מצא המצות לן לפי המנין שמנה בהו ונתן סימניו בהו וכי ע"כ. דאיך יתכן להסתפק בזה והלא קי"ל (פ"כ ר"פ נטר וז"ל) בכל המצות ללן נאמרו כללותיהו ופרטותיהו ודקדוקיהו מסיני וכיון שקבלו פירוש כל המצות ודאי ידעו ג"כ מניינן מבלי שיצטרכו לקבל זה המנין מהלמ"מ דנימא ליחשבו להו מעצמן ומניינן במסור' למה לי. ודכוותה מקשינן בפ"ק דקדושין דף ל' ע"א לגבי מנין אותיות שבתורה ניתי ס"ת ונימניניהו. והכא נמי הלמ"מ על מנין תרי"ג למה לי לימנו ס"ת ולימניניהו: ותו קשיא על הצד השני שנסתפק בו הרמב"ן ז"ל שמה ר' שמלאי דרש באותו המנין שמצא הוא בעצמו כי למה אשתמיטה צד אחר שיש עוד מקום לספק בו דלמא דרש המנין שקבל מרביתו שהיה ג"כ במסורת אצלם איש מפי איש עד מרע"ה שבזמנו שהיו כל ישראל יודעים פירוש התורה על פה מפי מרע"ה שקבל מפי הגבורה עמדו הם מעצמן ומנו אותן ואחר כך נמשכה זאת הידיעה לדורות שלאחריהו ועמד ר' שמלאי ונתן סימנין בהו ואח"כ בא רב המנוגא והוציא דרך אסמכתא מן הכתוב באותה גימטריא והתמה מהרמב"ן ז"ל למה השמיט זה המציאות אם לא נאמר שרצ"ה הוא ז"ל לחדש שיטה מתחלפת משיטת הרב ז"ל ולכן לא כתב זה

ציונים

ז"י על פי התורה כו' תעשה כו' סלכות נרכוס פ"ו ס"ב ופרק י"ה ס"ג וממ"ס רפ"ט והשגות סוף פ"ד ומלות עשה קעד. גזרו ו' ליו"ב כ' סכורו וכ"ס נערינן קאסוה ו' ע"ש נממ"ס פ"ה ס"ב שלמו מן הדין ג"ט מן המדות. לא תסור ל"ט ט"ב. רמב"ן (פ"ג.) ובמדרש אגדה אחרים ע' זכר חקיעו ונלוינו שמו"ל פ"ג ס"ז ונעמי"ה ח"ב פ"ג ס"ז נגד שמה מ"ע ט' שיש בהרכה מדרשות שלמיני ולא יהיה מפי הכנסת:

יחיד ורבינו חלוקין עליו ולא נתברר שם אם הם חלוקין על הכל לגמרי כלומר על מדרשו שלר' שמלאי עמנו שאמר תרי"ג מלות ניתנו לו למשה בסיני או שהיה מפורט בידם והכל מודים שכן הוא סכוס המלות. שגם שם במדרש חזית הכירו הסכוס הזה פעמים רבות. ומפני התפשטות החשבון הזה שם וככל מקום נאמר שהיה מסור בידם מפי משה רבינו מסיני ועם כל זה אינם נמנעים ממחלוקותיהם במלואם מן המלות שזה יאמר רשות וזה יאמר חובה כי יודע האומר רשות שיש מלוא ממלכת החשבון ולא יקפידו בגמרא לשאול עליה ולמנותה מפני עומק הענין וריחוקו שיבארו כל התורה וימנו מלואיה כמו שאמרו בדבר נקל מזה (קדושין ג.) וייתי ספר תורה ונמנה לה פקיעין לכל מן הפסח ימכרו על זה המנין כי הוא המקובל בידם. לכל בעל הסלכות זל"ל סבור שזו המימרה וכל כיוצא בה במספר הזה תפשו בחשבונם כל המלות הנוהגות בישראל לדורות ועשו להם סימן כמנין איכריו שלמה וכמנין ימות החמה ולא היטה כוונתו שלר' שמלאי במימרה הזו אלא לדרוש מה שהיה משלים עליה כל דוד והעמידן על אחת עשרה כל יעקבי והעמידן על שש כל [וכו' בל] חקוק והעמידן על אחת. וכן רב המנוגל שמלא לו סמן מאי קראה אינו אלא לממכתא ורמז בעלמא. והרבה

פסוקים מלמד זה כתוב בהן תורה ואינם באים בחשבון אמותיה. וענין כזה בכמה מקומות בחלמוד נאמר על כלל האסמכתות צעניינים שהם מדברי סופרים ולשונם הסגור ברמזים הוא זה מאי קראה. ועל העיקרים אומרים שנאמר לו מנא לן או מנא הני מילי. ולא תמלא שיאמר בעל המימרה עמנו מאי קראה לכל חכם אחר אחריו ממנין הדבר לקרא. רוב דבריהם יביאו בהם בלשון מאי קראה פסוקי קבלה ומהם מן התורה לשמן. כמו שאמרו בגמרא סנהדרין (יג.) ש"ר יתחק אין בן דוד כל עד שהספך כל המלכות כולה למינות אמר רבינא מאי קראה כלו הפך לבן טהור הוא. וכן לשון ההגדה ברות ונעמי תפשו להם כל המלות שאין הכוונה אלא שאמרה לה סכוס המלות כולן כדי שתפרוש. או שישארו שאמרה לה ברות הקדש אפילו מלות העמידות להחמדה כמו שאמרו (יבמו) סע מפקדין תחום שבת. והיה מלוא מדבריהם (עריבין ל"ט סע). ואני מושב שהיה תקון שלמה וזית דינו מכלל עירובין.

ואחרי זה אומר כי הרב השיב על בעל הסלכות ז"ל ארבע תשובות יפות וטובות מעוררות הלבבות ומולידות מחשבות ללמד להם עינים פקוחות ולזניס קשובות. בראשונה אמר כשיהיה לשון החלמוד נאמרו לו למשה איך נאמר בדבר שהיה מדרבנן שהוא מכלל המנין:

אמת
שכנ אמרו שם ור' שמעון חז' לתוך זמנו וכל מחצת מבעי ליה לכדנתיא אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת דבר אחר מנין ת"ל כל מחצת לא תאכלו לא יאכל חמץ מבעי ליה לכדנתיא ר' יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חמצו נוהג אלא יום אחד ת"ל לא יאכל חמץ וסמך ליה היום אתם יוצאים עכ"ל הגמרא שנראה מזה כי לא יחסר כלל לר' שמעון מש"ה לאוין. דסוף סוף הנה הוא מודה שהן לאוין אלא שאינם מתפרשים כדעת ר' יהודה. אמנם אתה המעיין הט אונך ושמע כי זאת אינה קשיא וזה לפי כי מנין ש"ה לאוין וכן רמ"ח עשה לא נאמר רק במצות ולא בדקדוקי המצוה. כאשר יסד הרב בשרוש השביעי וגם הרמב"ן מודה בו וס"ל להרמב"ן כי מאחר שר"ש דרש כל מחצת לא תאכלו לנתחמץ ע"י דבר אחר זהו תשלום איסור חמץ ולא יבא במנין. וכ"כ בהשיבו על הלאוין שכתב הרב בלאו קצ"ח. וגם לא יאכל חמץ מאחר שדרשו על פסח מצרים שחמצו לא נהג אלא יום א' לא יבא במנין, כאשר יסד הרב בשרוש השלישי וגם הרמב"ן מודה בו שאין ראוי למנות מצות שאין נהוגות לדורות. ועתה אבא לפרש לך מדרש של שיר השירים שהביא למען יקל לרמעיין בו. ר' יהושע אמר שתי דברות שמעו ישראל מפי הקב"ה אנכי ולא יהיה לך הה"ד וכי' עד דאמי' טעמון דרבנין דכתיב ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה. פ"י לפי הנראה בעיני רבנין סבירי כי מאחר שהפסוק של דבר אתה עמנו נכתב אחר עשרת הדברות מכלל כי אחר עשרת הדברות אמרו למשה כן וא"כ כל הדברות הקב"ה אמרם. מה עבד ליה ריב"ל, פ"י מואת הראיה של רבנין שהרי כתוב הוא אחר הדברות שנראה כי בסוף הדברות אמרו למשה שידבר עמהם. ומשני פליג שאין מוקדם ומאוחר, פ"י מקומו הוא להכתב אחר שתי דברות הראשונות כי אז אמרו למשה דבר אתה עמנו ונשמעה אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה. או אינו מדבר אלא לאחר שנים או שלשה דברות, פ"י כי שמא לאחר שנים גם שלשה דברות אמרו דבר אתה עמנו ומג"ל לומר אחר שנים דוקא. ומשני דרבי עזריה וכו' תפסי שטתיה ואמרו כי ראייתו שפסוק זה נאמר אחר ב' דברות ולא אחר ג' היא משום שהרי כתוב תורה צוה לנו משה שפ"י כמנין תורה אמר לנו משה ואם אמרו דבר אתה עמנו אחר ג' א"כ כמנין תרי"ג צוה לנו משה ולא כמנין תורה. אמנם תמתי ממ"ש הרמב"ן בזה המדרש כי לא נתברר לו אם רבנין חלוקים אף על מנין המצות או לא. שהרי לפי דעתו אין מקום להספק כלל שרבנין אינם חולקים רק במצות שמענו מפי הקב"ה בסיני כמה הם אבל במנין תרי"ג לא נחלקו. ואם באולי ספתי הפסוק אצלו היה מפני שתפשו שית ריב"ל הביאו פסוק של תורה צוה לנו דרשוהו בגימטריא שנראה שרבנין לא סבירא להו דרשה זו, על זה לא היה לו להסתפק כלל שהרי שם לא באו לחקור מנין המצות רק באו בחקירת סכום המצות שאמר הקב"ה כי לדעת רבנין הם עשר ולדעת ריב"ל הם שתים ולכן רבנין לא דרשו תורה צוה לנו בגימטריא מפני כי זה יהיה הפך כוונתם

צינונים
ש"י ג אקב"ו ענט"י ברכו' ס: כשחרימ. ש"י ז לשמוע ד"ח פ"ו מנרכו' ה"ב : רמב"ן סע"ט כד' חסר מלחח עד לחס. ע"ב ש"י ג"ד מאי עד מילי הנייל הליכוס עולס שער' ב' פרק א' ועיין שם צינין שמועה זמנים מיס להר"ב פרי חזק עכונת ויכ"כ פ"ח ה"ג על מנא הני מילי. ש"י ח פסוק קראה פסוקי קבלה ברכות ג: וש"י ד: ה. ס: וש"י יע. ל. מג: גל: ס: שנת י. יא. לב: לב: עו: פח: וש"י קס: ערובין ק: יומא לב. לט: וש"י עד: פוסק לר. מה. ר"ה ס: כו. כו. בילס סו. וש"י מ"ק: כז: מגי' עו. יבמו' כד: עו: פח: זל. קכ. כמנו' י: גמ"ן נח. קדושין עו: ב"ט קס. קי: פנה' טו: לל: ע"ז כד: וש"י לו. וש"י נד. זכחי' קיז. מנחו' כל: קט. קי. מולין כד. קכז. ניה סו: לא. ומהם מנחי' ברכו' ח: נו: שנת י: לב. וש"י ערובין סד: מ"ק כח. יבמו' סה: פו. כמנו' ג. סל. נדרי' כח. וש"י גמ"ן פח. מכות י: וש"י יב: זכחי' מד: מולין קכח: כתיבו' ו: ש"י יב רבינא גרי"י חסר ונדי"ח רבא ועיין דקדוקי פוסקים:

המניין הזה. ואמנם בעל ההלכות אינו גורם כן אבל בנוסחה שלו מלאמי כתוב דרש ר' שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מאות נלעוו ישראל. והלשון הזה יכול כל מה שנלעוו אפילו מדרבנן, ובמאות של דבריהם אלו מדברים אשר קדשנו במצותיו ולונו. ומ"מ אפילו לפי

וכן (ויג' טו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה שבעים והנה אפרים ומנשה לא בלו ליעקב מצרימה גם יוסף שם היה. וכן (פ"פ וישנה) אלה בני עדה ועמלק אינו בנה. וכן (פ' נה) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וחרבנו מאות שנה והם מעת גלות אברהם

מארץ כנען צפעס הראשונה ועמדם בשאר ארצות רק רוב המושב בארץ מצרים היה. וכן בספר עזרא (ה) במנין שאמר הכתוב בעולי גולה ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימן וכתוב עוד (ש' ב) וישבו לירושלם ויהודה איש לעירו ומונה שם יהודה ובנימן וכהנים ולויים ונחמיהם ובני עבדי שלמה וכתוב אחר (ש"ט) מספרם כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים ושנו בסדר עולם (פ"כ"ט) צפרט אינם אלא שלשים אלף ושנים עשר אלף היכן הם אלו שעלו משאר שבטים. והנה לא חשב הכתוב להזכירם למיעוטם מכל שבט וכפחו על אלו. ובדברי חכמי רבות במלמד. והנה שתי פרשיות בתורה ובהן מאות רבות ולא נאמרו למשה בסנין אלא להרנן

ואמרה חכם בני ושמה לבי וכו'. ובארר במקומות אחרים שערובין דרבנן ייקרא (שס ה: שנת לו). וידיים מדברי סופרים (ידיס פ"ג מ"צ). הגה כבר התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה בקרא דרבנן. ואמנם בארתי לך זה כדי שלא תחשוב שמקרא מגלה בעבור שהוא תקון נביאים ייקרא דאורייתא. שערובין דרבנן אע"פ שהוא תקון שלמה בן דוד ובית דינו. וזה הוא שנעלם מזולתנו ומנה הלבשת ערומים בעבור שמצא בישעיה (נח) כי תראה ערום וכסיתו ולא ידע כי זה נכנס תחת אמרו ית' (ראה טו) די מחסורו אשר יחסר לו. כי ענין זה

הנפחאות שכתוב בהם נאמרו למשה מסיני אינו דבר רחוק ונפלא להביא בכללן מיעוט מאות שלדבריהם משלשה עעמים. האחד מפני שהחכמים נוהגין זה תמיד להביא בעניינים שלדבריהם לשון תורה ולחזק אותם עוד בפסוקי תורה כמו שאמרו (ר"ה יו.) מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמר הקב"ה נסכו מים לפני בחג כדי שיחברכו לכם גשמי שנה, ושארן לפני בר"ה מלכיות זכרונות וספורות וכו'. והדבר ידוע בגמרא שאינן אלא דרבנן. ושם (נ"ג) עוד אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר דרחמנא אמר לידבר, ואע"פ שהם דרבנן בלא ספק. ומפורש אמרו (שס נ"ד) הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמצרכין פשיטא ה' דרבנן ה' דאורייתא. וכן אמרו עוד

וגם בתורה ובנביאים כן שלא יחוש להוילא דבר אחד מן הכלל וידברו על הרוב כענין שכתוב (וישנה נה) אלה בני יעקב אשר יולד לו צפדן ארס והנה חשב בנימן ולא נולד צפדן ארס, רק על הרוב ידבר.

נאמרו ולא בסנין, פרשת שמו"ן ופרשת משמרות כהונה ולוייה ומתנות כהונה ולא חשב להוילאס מן החשבון הזה. ומאות רבות לא נאמרו בסנין אלא בשעת מעשה כגון דין מקושש ובנות אלפחד ולא חשבו לכך. וכענין הזה אמרו בגמרא דבני מערבא בראשון שלראש

לב שמחה

המשכיל יבין. ומעשה הנני מתחיל אל הביאור המכוון ועזרי מעס ה': כתב הרמב"ם ז"ל השרש הראשון אין למנות בכלל תרי"ג מאות אותן שהן מדרבנן כי אחר שהיה לשון התלמוד תרי"ג מאות נאמרו למשה בסנין איך נאמר בדבר מדרבנן שהוא מכלל המנין ע"כ. וזו ממנו טענה על כה"ג שהכניס ד"ם עס ד"מ וכללן כן בסכום התרי"ג. והרמב"ן מליץ עליו כי מלאך הנוסחא בספרו דרש ר' שמלאי תרי"ג מאות נלעוו וכו' ישראל הזה יכול כל מה שנלעוו ישראל ואפילו מדרבנן עכ"ל: ומבין ריסי עיניו יוכר דמ"מ מודה הוא שהנפחא שנהרמב"ם נאמרו למשה בסנין משמעותה ודאי היא כפרשו של הרמב"ם בה על מצותיה של תורה ממש שהן נאמרו בפירוש למשה בסנין ולא על אותן של סופרים שלא נזכרו שם למשה. ואין ספק שזו טענה נכונה מפאת הלשון. ומה שהרמב"ן חשב להמלט ממנה בחילוף הנפחא, הנה אותה נסחא לא נמצאת בתלמוד ובמדרש ולא בשום מקום אחר אלא כמו שהביאה הרמב"ם. ולדעתי עוד כן היתה גם אלא כה"ג אלא שהיא קרה. וענינה לפי דעתו כתב ולא לשונה. ואף אם כמו שכתבה כן מלאה ודי לו בזה התנוללות לעלמו מ"מ לא יבאר משייהיה הנפחא האחרת לעלמנו רחיה ומופת לפירושן של הרמב"ם מטעם הלשון כזו. ולומר שנסחאות חלוקות הן וגם פברותיהן חלוקות דא ודאי דוחקא לאפושא פלוגתא ויותר טוב שנלמד אל המאמר הסתום דנלעוו ישראל מן המאמר המפורש דנאמרו למשה בסנין שכמו

אמר הצעיר המחבר. כתב הרמב"ם בפתיחתו לספר מורה הנבוכים, המבולבלים שמוחם מזהה ואין להם ידיעה בדבר שיקרא חכמה על דרך האמת יצרחו מפרקים רבים מזה המאמר וכו' סוף דבר אני חושב אשר כשייקרה הענין ויזר לו הדרך ולא ימלא תחבולה ללמד האמת אלא בשיחות לאי מעולה ולא ימות לעשרת אלפים סללים אני בוחר לנאמרו לעלמו ולא אחוש לגנות העם הרב ההוא. גם הראב"ד בחש"ו (תמ"ז פ"י ק"ג) כתב רואה אני להשיב לשאלים לשמוע וללמוד ולא לשאולים ללמד ומנגד לעמוד כי חכמים הם צעייניהם ואם אשיב כדבריהם ישמעו ואם לא יחדלו אבל אחד מהעיר מוכה את כל העיר אי אפשר שלא יהיה בהם אחד רואה ללמוד ועתה אשוב לדבר על און שמועתי. ואני הצעיר אומר ששלמה המלך ע"ה העיר על החידוש הנפלא הזה בראש משליו המחכימים שאמר ישמע חכם ויוסף לקח. שלפי הסגנון שהתחיל לדעת חכמה ומוסר וכו' לקחת מוסר השכל כו' לתת לפתאים וכו' כן היה רחמי ישמע חכם או להשמיע חכם וכו' למה שינה כאן ואמר ישמע חכם וכו' אבל ראה לומר התועלת במשלי אלה הוא לדעת על ידם חכמה וכו' ולקחת מוסר וכו' ולתת לפתאים וכו' ועל דעת זה אכני תכנתי עמודי אלה המשלים אבל ידעתי אני ידעתי שהרבה לא ישמעו ולמדו ולא אל הכל אועיל ומ"מ ישמע חכם וכו' כלומר עכ"פ לא יבאר מהם מהיות בהם אחד חכם שישמע וכו' אליו אני נושא את נפשי ולא אחוש אל השאר אשר לא ישמעו ודוק

קנאות סופרים

לכלול בהן קצת מצות דרבנן ואחשבינהו כדאורייתא מלאו דלא תסור או שמצא לר"ל שהסמיכו אותן אל הכתובים דרך אסמכתא: ואנב ארחין איכא למידק במאי דכתב הרמב"ן ז"ל גבי ההיא דפ' החולץ דף מ"ז ע"ב דקאמרה נעמי לרות אסיר לן תחום שבת וכתב הוא ז"ל עלה שיחשבו שאמרה לה ברוה"ק אפילו מצות העתידות להתחדש כמ"ש מפקדינן אתחום שבת והיא מצוה מדבריהם ע"כ. גמשיך הוא ז"ל לשיטתו דתחומין מדרבנן ולית להו עיקר מדאורייתא וכמו שהאריך בזה בספר המלחמות ספ"ק דעירובין ולפי זה אפשר ג"כ לומר דאסיר לן ייחוד דקאמרה היינו אפילו ייחוד דפגויה אע"פ שהוא דבר הנאסר אח"כ בימי דוד כדאיתא בפ' אין מעמידין דף ל"ז ע"ב.

ציונים

ש"י ח חכם בני ושמה עברלי אם חכם לבך ישמח ושיי הפסוקים בגמ'. רמב"ן ע"ל כפר"ה החמד הונח חלק ד"י וכ"י. ע"כ ש"ג ועמלק אינו בנה וכ"כ בפיה"מ ונע"ג שהרי אכ"ו אלפי בן עדה (כסף מוקף) ויותר ממוס מ"ש לב שמה (כ"ה). שזה פשוט כפרסה. ש"י רוב נד' עיקר:

טובא על הרמב"ן ז"ל איך ייחס אל הרב בה"ג סברא דלפי הנראה לא דמה אותה ולא עלתה על לבו. ואחרי המחילה הראויה יש לאומר שיאמר שהוא ז"ל החליף הכוונה בדעתו של בה"ג כדי להצילו מתפיסת הרב באמרו לדדידיה מימרת ר' שמלאי וכל כיוצא בה במספר הזה תפטו להם בחשבונם כל המצות הנהוגות בישראל לדורות ועשו להם סימן כמנין אבריו של אדם ומנין ימות החמה ולא היתה כוונתו של ר' שמלאי באותה מימרא אלא לדרוש מה שהוא משלים עליה בא חבוק והעמידן על אחת וכו' ע"כ פ"י דלא נחית ר' שמלאי למנין תרי"ג בדוקא אלא דנקטיה לדוגמא בעלמא כלומר הוא וכל כיוצא בו. כאילו יאמר כל המצות הנהוגות בישראל. ולפום קושטא דמלתא מדבריה בה"ג משמע איפכא שהרי אחר שמנה המצות לפי דרכו סיים שם בזה הלשון הרי כאן תרי"ג מצות שקבלו ישראל מסיני יה"ר שזוכה לקיימן כהל"י ע"כ. למדנו מזה בדעתו ז"ל דמנין תרי"ג הוסכם בו על המצות בדוקא ולא על דרך אם כן: ועוד מדבריו למדנו ג"כ דאית ליה שקבלו כל מסיני דהיינו דמדאורייתא נינהו ומה שכלל-בתוכן קצת מצות דרבנן הוא מתוך הדחק שלחצו להמציא מנין מכוון ולזה. הוכרח

השנה (ה"ב) לענין שני מלכותו שלדוד אמר יהודה צרי חשבון מרובה בולע חשבון מועט. ועוד שכיון שנאמר למשה בסיני שיקבלו עליהם ישראל מלכות צ"ד הגדול וכלו הם ותקנו את אלו ככר נאמרו כלם למשה בסיני אין הפרש ביניהם באמירתם סיני אלא שזה בפרט וזה בכלל. וכבר הראית לדעת מדברי הרב שהחכמים דורשים במלות העמידות להחמיר שהקבלו אותן עליהם בסיני, כמותה שהזכיר מפרק שבוטע הדיוני, (נח.) וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל אמר להם הווי יודעים שלע על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום אני ולע אתכם לנדכס לכני כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת אין לי אלא מלכות שנאמרו בסיני מלכות העמידות להחמיר כגון מקרא מגילה מנין, כלומר מנין שהשביען משה עליהם על דעת המקום ועל דעתו ת"ל קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם קיימו מה שקבלו עליהם ככר. הרי זה דבר מפורש להם שקריאת מגלה מקובלת מסיני ונכרת עליה ברית כשאר המלות וזאתה בה שבוטע על דעת משה ועל דעת המקום אם כן למה לא יאמרו עליה ועל כיוצא בה נאמרו למשה בסיני. ואם לא יהיה הברית אשר נאמר בה בסיני אלא שיאמינו בכל מלכות שישדרו אותם החכמים והנביאים אחרי כן כמו שהרב מפרש בכלל כל זה לא

יפגוס שלל יוכלו לומר בהם נאמרו למשה בסיני כמו שאמרו קיימו מה שקבלו עליהם ככר בסיני: והנה בכלל הביא אותנו משך העניין לדבר כמה שהרב מתמיה אותנו. הו"ל צ"ל ספור שיש בכלל לאלו דלת חסור כל מה שהו"ל מדברי חכמים בין שהן מלות כגון מקרא מגילה וכן חסוכה או שהן מן התקנות והסיני כגון בשר עוף כחלכ ושיניות לעריות בין שהם בקוס עשה כגון שלש תפלות בכל יום ומאה צרכות ולולב שבעה בגבולין ובין שהן בלע חמשה כגון כל שהו"ל משום שנות בשבת ויום טוב וכן י"ט שני בגולה ומשעה בלע כל מה שיאסור אותם התלמוד או י"ז שני שאנחנו מזהירים להחמיר כדבריהם מלאו דלת חסור. והנה הדעת רמזה הרב פנה בחמיר והוא שכתב [עמ"ס] שכל מה שזו חכמים לעשותם וכל מה שמנעונו ממנו נאמר למשה בסיני שיצונו לעשותם והוא אמרו יתעלה על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך מעשה כי מנענו ית' אלא כשהו"ל דבריהם ככל מה שיפירושו או יעשו בו היקש ואמר לך חסור מן המלכות אשר יגידו לך ימין ושאל. וכן כתב עוד בלשון הזה במלות קצ"ד אמר שנאמרו לשמוע בקול בית דין הגדול ולעשות כל מה שיצונו ואין הפרש בזה בין הדבר שיראוהו או שיצוהו בהיקש או

מגילת אסתר

מגילת אסתר

ולא בסיני פרשת שתויי יין ופרשת משמרות כהונה ולויה ומתנות כהונה ולא הוציאם ר"ש מזה החשבון של חרי"ג וגם מצות רבות לא נאמרו בסיני אלא בשעת מעשה כגון דין מקושש ודין בגנות צלפחד. השלישי שמאחר שנאמר למשה בסיני שישאיר יקבלו עליהם כל אשר יגזרו החכמים שבכל דור הדור הרי מצותם יקראו למשה בסיני ובהדיא אמרו בשבועות ר"פ שבועות הדיינים שישאיר קבלו עליהם בסיני כל המצות העתידות להתחדש לאחר זמן מאותה שעה ידעום דהכי אמ' התם כשהשביע משה את ישראל אמר להם וכו' עד דאמר אין לי אלא מצות שקבלו עליהם בהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר ואף אם נאמר שלא קבלו רק בסתם לעשות כל מה שיסדרו עליהם החכמים מ"מ כלם יהיו בכלל נאמרו למשה בסיני: תראה לי שהנכון הוא כדברי הרב לבלתי הכניס בזה המספר מצות דרבנן. ואפילו תהיה תהיה תהיה מצות נצטוו ישראל כמו שאמר הרמב"ן [ז]. מ"מ לא יבאו במנין לפי שלא מצאנו מצות דרבנן יקראו חכמי התלמוד מצוה או צווי רק תקנה או גזרה וכמ"ש בבב"ס ס"פ מרובה (פג). עשר תקנות תקן עזרא שקורין במנחה בשבת וקורין בחמישי ובשני כו'. ועל כרחק כל אלו מצות הן ואפילו הכי לא קאמר עשר מצות צוה עזרא. וכן בע"ז פרק אין מעמידין (כט): במתניתין שאל ר' ישמעאל את ר' יוסי כשהיו מהלכים בדרך מפני מה אסרו גבנות הגוים וכו' ומסיק התם ההש"א לדבר אחר ולא פירש לו הסעם וקא בעי בגמרא (פג). מ"ט לא השיב לו הסעם ומשני גזרה חדשה היא ואין מפפקין בה מאי גזירתא משום גזרה. הנה כי איסור גבנות גוים היא מצוה דרבנן ולא קראוהו מצוה חדשה או צווי חדש. ואין לומר שקראוהו גזרה מפני שגזרוהו על איסור דאורייתא שהוא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ודרו"ל [ב"ק טז] אזהרה להורג את עצמו ולכן גזרו על הגביה משום סכנת נחשים. דהא אפילו לא באה אזהרה על זה בתורה פשיטא כי היו מתקנים תקנות וגזרות להשמר מנוק ולהציל מסכנה. ועוד ראה כי על מצות דרבנן לא יאמר לשון מצוה שהרי כשאמר שם בחולין פ"ל כל הבשר (קו). א"ר יצחק בר אשיי נטילת דים לחולין מפני סרך תרומה ועוד משום מצוה קא מתמה תלמודא מאי מצוה, וזה לפי שלשון מצוה לא שייך אלא במצות דאורייתא ונטיי אינה מה"ת ומשני אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים, פי' כי מ"ש משום מצוה אין פירושו שהיא נקרא בשם מצוה משום דהוי דרבנן אלא משום דהוי מצוה מה"ת לשמע לאשר יגזרו החכמים עלינו שני לא תסור. ועוד בפ"ב דיבמות (כ). קאמ' במתני' איסור מצוה שניות מד"ס. וקא בעי התם גמי אמאי קרא ליה איסור מצוה אמר אביי מצוה לשמע דברי חכמים. ובפ"ב דערובין (כט): בשעה שתקן שלמה ערובין ונטיי יצאת' ב"ק ואמרה בני אם חכם לבך וכו'. ולא קאמ' בשעה שצוה שלמה על ערובין ונטיי. ומ"ש [ט]. כי דרך

התלמוד לקרוא למצות דרבנן תורה, אמינא כי תורה מקרי ומצוה לא מקרי. שאמת הוא שכל מצות דרבנן תורה יאמר עליהם לפי שהתורה צותה לנו לעשות ככל אשר יורונו החכמים אבל שם מצוה לא יפול בה כי לא צונו על המצוה ההיא בפרטות רק דרך כלל לשמע דבריהם. ובעיני יפלא כי הכניס במצות דרבנן נסוך המים. ואנא בעניותי בקשתיהו ולא מצאתיהו מוכרח בתלמוד שיהא דרבנן. וכן כתבו ג"כ התוס' בנבחים ס"פ השוחט ומעלה (ק). דנסוך המים הוי דאורייתא. ואי משום דברפ"ק דתענית (ג): ובשבת ר"פ הבהנה (ק): נקט לשון רמז דקאמ' התם תניא ר' יהודה ב"ב אומר נאמר בשני ונסכיהם ונאמר בששי ונסכיה ונאמר בשביעי כמשפטים הרי מ"ם יו"ד מ"ם הרי כ"א מ"ם מכאן רמז לנסוך המים מה"ת ועל זה חשב כי הוא מדרבנן שאל"כ ה"ל לתלמודא לומר (מניין) [מכאן] לנסוך המים מה"ת, אין מכאן ראייה כלל שהרי לשון רמז משמע אף בהיות המצוה דאורייתא שכן אמ' בר"פ ראשון דמכות (ג): אמר עולא רמז לעדים זוממין שלוקין מה"ת מניין והנה הוא מה"ת. ובריש מגלה שאלו מגלה נקראת בי"א בי"ב היכא רמיזא ופירושו היכא רמיזא שהיה דעת מתקני המגלה כן. הרי כי לשון רמז משמע כי הוא דעת נותן התורה והמצוה. ושמא לא הביא זה המאמר דנסוך המים רק משום סופו שאמ' אמרו לפני מלכות זכרונות ושופרות ועליהן אמר שהדבר ידוע בגמרא שאינן אלא מדרבנן. והרב כתב בפירושו המשניות בסוכה ס"פ לולב וערבה כי נסוך המים ה"ל"מ ויש לו רמזים ונסתרים בתורה. וקשה בעיני איך קרא לנסוך המים ה"ל"מ לפי כללו שכתב בהקדמת זרעים וז"ל ועל כל דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו וא"א להוציאו בדרך מדרכי הסבא עליו לבדו באמר ה"ל"מ עכ"ל. וא"כ מאחר שלנסוך המים יש רמז בתורה לא היה לו לקרותו הלכה למשה מסיני רק היה לו לומר כי הוא מה תורה. וגם בר"פ לולב וערבה (מג). אמ' בגמרא עשר נטיעות ערבה ונסוך המים ה"ל"מ וקשה בזה אל כללו. ולפי דעתי שלכן האריך בלשונו שם בפירושו המשנה לכתוב שנסוך המים הוא

ציונים

ובנסה עד מחסורו מה"ע פי"ו ה"ג. ש"י צ כסות בערבי געל ופי' ר"י הנני

ש"ל מרכיבין למע ובנסה הערוב ר"ל ה"ל ושי"מ געל שמיכה. וכסות כ"ה ג"ו ו' לוי, כ"י"מ וכ"י"מ וכ"י"מ למי שזין לו כסות. ואם ל"י"מ פ"מ נ"ר שפבר המפרנס כ"י"מ ה"ל דמיירי כנסות לילה ולכן פתח במכסה. רמב"ן ע"ל ש"י צ ועוד במג"א ונסה סדר המלות וז"ל והשלישי. ע"י דברי סופרים לל"י פ' ט אות יג"ל עמ"ש דבינור זה ולק' כב ע"ל וכד פ"ע"ל ורע"ב וכו' ע"ל-ב [ופי' ש"י הרמב"ן ורבינו ג"כ כ"ס פ"מ מנרסק]. ש"י ג"ד כלם למשה בסיני כו' ע"י ר"ש ש"ג שניקל התורה יתא' כ"י. ש"י ו דרשים ג"ד חדשים. ע"כ ד"ה ונסה ג"ד חסר כ"י וכן י"ט וכ"י פ"מ מן לעשותו עד לעשותו. ר"ה וכו' בלשון הזה במצות ג"ד במאמר הזה בסימן:

הדבר שימכינו עליו שהוא סוד התורה או לפי ענין מהעניינים שיראה להם שיהיה ישר וחזק ותקון הדת. ונתחלת חבורו הגדול אשר במנין המלות ויש מלות אחרות שנתחדשו אחרי מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשוטו ככל ישראל כגון ונטילת ידים וערובין כל אלו המלות חייבין אלו לקבלם ולהשמרם שני לא מסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ומבואר מזה עוד כתב בספר שופטים (ממרים פ"א ה"ג) כלשון הזה אחד דברים שלמדו אותם מפי [השמועה והס תורה שבעל פה ואחד דברים שלמדו מפי] דעתם בלחם מן המדות שהתורה נדרשת בהן ואחד דברים שעשו אותם סייג לתורה ולפי מעשה השעה והס הגזרות והתקנות והמנהגות בכל אחד ואחד משלשה דברים אלו מלות עשה לשמוע להם והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעשה הרי הוא אומר על פי התורה אשר ירוך אלו הגזרות והמנהגות שזירו בהם לדברים כדי לחזק הדת ולתקן העולם ועל המשפט אשר יאמרו

נעשה זקן ממרא וחייב מיתת ב"ד שנאמר והאיש אשר יעשה כזונו וגו' וראה הרב בדעתו כל זה שהוא כן וכתבו מפורש (שם רפ"ד) וכן אס חלק עליהם בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש בו בשגגתו חטאת וזונו כרת כגון שהחיר את החמץ ביום ארבעה עשר בשעה ששית או אסרו בהגאה בשעה חמישית הרי זה חייב מיתה וכן כל כיוצא בזה.

והנה הרב בונה חומה גבוהה סביב לדברי חכמים אבל היא כפרץ נוסף נבעה בחומה נשגבה אשר פתחו לפתע יבול שצרה לפי שהיא סכרה נפסדת ברוב מקומות בתלמוד. כי הנה לדעתו המשמשת במחזור כגון שנשמך על האילין או שמתלעל המחט מחמה ללא צבנת או שאמר לגוי ועשה ואפילו הפסיע פסיעה גסה עובר הוא על עשה ועל לא תעשה מן התורה וראוי הוא ללקות מלקות ארבעים אלא שפטרנו הרב שם בספר שופטים (שם פ"א ה"ג) מפני שישן לאזהרת מיתת ב"ד שכל חכם שממרה על דבריהם מיתתו בחנק. והנה לדבריו לוקה הוא לדעת האומר בתלמוד לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו כמו שהוזכר בפרק מי שהשטיף (קיד:). וראוי לפי הדעת הזו להחמיר מאד בדברי סופרים שכולם תורה הם איך צניחה שום הפרש ואין בתורה דבר חמור יותר מן השבות שלדבריהם אלא במחוייבי כרתות או מיתות לא

לך אלו דברים שילמדו אותם מן הדין בלחם מן המדות שהתורה נדרשת בהן מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש. כל אלו דברי הרב. ונתחייב עוד לפי זאת השטה לומר שנעשה זקן ממרא על הגזרות והתקנות לפי שכל העובר על לא תסור אס הורה כזונו

שקבלו כבר. והוא שיאמינו בכל מצוה שתקנו הנביאים והחכמים אחר כן. והתמה מפני מה מנו מצות עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מנו גם כן מצות לא תעשה שהם מדרבנן. וכמו שמנו במצות עשה נר חנוכה ומקרא מגלה ומאה ברכות בכל יום והלל היה להם למנות גם כן בכלל מצות לא תעשה אחת ועשרים שניות באחת ועשרים מצות לא תעשה כי כמו שכל ערוה וערוה לא תעשה דאורייתא כך כל שניה ושניה לא תעשה מדרבנן כמו שבארנו ואמרו (יבמות כ.) שניות מדברי סופרים וכבר התבאר בתלמוד (סע) שמאמר

לך אלו דברים שילמדו אותם מן הדין בלחם מן המדות שהתורה נדרשת בהן מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש. כל אלו דברי הרב. ונתחייב עוד לפי זאת השטה לומר שנעשה זקן ממרא על הגזרות והתקנות לפי שכל העובר על לא תסור אס הורה כזונו

לב שמח

הוא ודאי על של תורה שהן נאמרו למשה בסני כן זה דלנונו ישראל הוא על אותן שנלנונו ע"י משה בסני, דהכי קאמרין כמה זמני [נעמי] לא: [זשין] יגיד עליו ריעו. וזה מבואר. וחזן מזה הלשון עמנו דתרי"ג מלות נלנונו ישראל הורחמו הפשוטה היא מלות תורה שכתב שהן היה שמן מלות בכל זמן ואף מקמי דליתו רבנן: והוא הרמב"ן עמנו כי ראה בחולשת התירוץ הזה מחילוף הנסחא לנד להליץ על כה"ג מטעם אחר וזה לשונו ומ"מ אף לפי הנסחאות שכתב בהן נאמרו למשה בסני אינו דבר רחוק ונפלא להביא בכללן מיעוט מלות מדבריהן מג' טעמים, הא' שהחכמים נוהגין תמיד לקרוא הענין של דבריהם לשון תורה ולחזקו וכמ"ס אמרה תורה נאמרו מ"מ אחר הקב"ה נאמרו מ"מ לפני כה"ג כדי שיחברכו להם גשמים ונאמרו לפני כה"ג מלכיות וטוהרות ושופרות וכו' והדבר ידוע בגמ' שאינן אלא מדרבנן. ושם עוד ארסו חכמים לתוקע למלכיות למה מזכיר רחמנא אמר לידכר כו' ואע"פ שהן מדרבנן בלא ספק ע"כ: ואני אומר לשון תורה אינו שזה אל לשון נאמר למשה בסני, כי שם תורה יכול יפה ד"ס כי גם הן תורה וכן צפינו שגור תמיד תורה שכתב ותורה שבע"פ ובמדרש [פי"ה ש"ה] המיוחס לרמב"ן דורשים תורי זהב על שתי התורות וכן בדין כי ד"ס אף שאינם בכתב מ"מ זוה משה עליהן בע"פ ועל פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (ס"פ משפ) דרשו רז"ל (גפ"ח פ:): על תורה שבע"פ ודרך כלל תורה הן ושם זה נאה להן כמו לאותן שכתב וא"כ אינן אלא אס בגמ' יכתבו אמרה תורה על ד"ס ויהיה רגום לומר אמרה תורה שבע"פ וכן אמרם אמר הקב"ה וכו' רחמנא אמר וכו' לד"ס אינו קשה כי כן כל דבריהם פיו יתי הוא לוס ורוחו הוא קבץ למרע"ה בכלל לא מסור מן הדבר אשר יגידו כו' ומ"מ לא יכון לכתוב עליהן נאמרו למשה בסני כי הן עמנו

בפרטן לא נאמרו לו שם בסני. זאת טענתו דהרמב"ם. ועוד אחר"ך בה לקמן בע"ה: ובר מן דין אף אס נודה לו להרמב"ן דאס תורה לא יכון על ד"ס ושכינו אותן כן בשם זה לחזקו וכי מ"מ מה שר"ה ללמוד מהס לרי' שמלאי שגם הוא נהג כן במאמר נאמרו למשה בסני בכלל בזה הלשון אף ד"ס כדי לחזקו, אינו לימוד. דודאי לא דמו אהדרי. ובכלי זיינו א"י בל עליו. שהנה הוא אומר והדבר ידוע שאינן אלא דרבנן וכו' וזאת טענה התשובה לטענתו והוא שהבדל שבין המקום שקראו תורה לד"ס ובין המקום שאמרו עליהן נאמרו למשה בסני כי בכל המקום שהזכירו שם זה דתורה וירלו בו תורה שכתב כמו שהרמב"ן אומר ויכללו בו גם ד"ס הנה אינו אלא לדברים פרטיים שידענוס מקודם שהן מדרבנן וזאת הידיעה היא אשר חכרע לנו לומר שאף שדברים שבע"פ הן כינו אותן בשם תורה שכתב להחשיבן ולתת כבוד לשמן אבל שחבובו תרי"ג מלות נאמר וגשם עס מלותיהן של סופרים זה לא נודע בפירוט ולא נאמר לנו כן משום מקום ולמה נדחוק עלמנו ונעיייל פילא בקופא לומר שרי' שמלאי גם עליהן כוין וכללן במספר התרי"ג ושארם עליהן ג"כ נאמרו למשה בסני כדי לחזקו וכו'. וטענתו של הרמב"ם טענה הגונה וחזקה בסגנון זה וכל רוחות שבעולם אינן מזיזין אותה ממקומה: עוד אינן וחקר הרמב"ן להלילו לכה"ג מאד אחר וז"ל [פ:]: טעם שני כי מנהג החכמים גם בתורה ובנביאים לא חששו להוציא דבר אחד מן הכלל ודבריו על הרוב כענין שכתב אלה בני יעקב אשר יולד לו בפרן ארס והנה חשב בנימין אלא נולד בפרן ארס רק על הרוב דבר וכן כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה ואפריס ומנשה לא בלו גבר יוסף היה שם וכן אלה בני עדה ועמלק אינו בנה וכן מושב בני ישראל אשר ישבו באמ"י שלשים שנה וד' מלות שנה

ציונים

ז" א שיאמינו בערבי יתקדוה ועי' ציוני מ"ע א'. ע"י ו"ח מצות עד וערוה חמר נד'. אחת ועשרים וכ"ה ברמב"ן ובן' איוב, בערבי ובלשונות פ"א ובפסיקת יבמות פ"ב מ"ד עשרים ועכ"ה ונח"מ ודי' א"י לרי"ט גליפפה פקון ס"פ (רמ"ה) ובמהר"ק דפי"ה כ' פשע עשרה. רמב"ן רע"א סוד התורה כ"ה בכ"י וד"י, בפרן המלות וד"ה איסור תורה כנוסח הדי' ב"מ"ע קעד ע"ש בליוויס. ע"י ג בבבין המצות שגל סדר הסלכות בקדומה. ע"כ ע"י ד בשעה ששית נד' בשש שעות וס"ה (ס"ס מחשבת משפ). ד"ה והנה כפרץ עד שברה לה"כ יע"י. שנסמך על האילן פכ"ה משנת ס"ו. המחט (בד"ה המת) מחמה לצל ע"ש פכ"ה ה"ג (ולג' המת עכ"פ הכ"ה) וזונו ל"ל המחט או המת. שאמר לגוי שם רפ"ו. הפסיע שם פכ"ה ה"ד:

קנאת סופרים

וכבר נשמר מזה רש"י ז"ל דפירש התם ייחוד להתייחד עם אשת איש לאפוקי ייחוד דפנויה שנתקן אח"כ איסורו בימי דוד. ולדידיה גמי תחום שבת דהתם אתי אליבא דר"ע כמ"ס המרדכי בשם ראב"ה [סי' ט] ספ"א דעירובין. ודלא כפירוש התוס' דלאו דוקא נקט התם תחומין אלא ירצו בו ההוצאה שהיו מוליכין עמהן כל אשר להן. ונמצא ג"כ לרש"י ז"ל פרק ר' עקיבא דף פ"ז ע"ב בההיא דמר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ז"ל הלכך כשנסעו מרפידיים נסעו בשבת שלא הוזהרו לילך יותר מאלפים אמה ע"כ. והכא גמי כר"ע אתיא. אבל בפי' כיצד מעברין דף ג"ט ע"א משמע דלענין הלכתא ס"ל כרבנן ודלא כר"ע. שהרי כתב התם כל מה שגזרו חכמים בעירובין

נחייבי לאוין שכל דכריהס לאו ועשה הס. ורבותינו ככל התלמוד אומרים הפך מזה שהרי הס דנין כל דברי סופרים להקל. מהס כלסורין כמו שאלמרו (בינה ג: וש"י) ספיקא דלורייחא לחומרס וספיקא דרבנן לקולא. והקלו במשט איסורין דכריהס לומר שאני אומר שפרק ראשון שלפסחיס (ט: אימר דלמרינן שאני אומר בדרכנן בדלורייחא מי אמרינן שאני אומר. והאמינו הקטנים שאינס רלווייס להעיד כמו שאלמרו שס (ד: דניקת חמץ דרבנן והמנייכו רבנן בדרכנן. וכן צענין מחומין נאמן הקטן לומר עד כאן מחוס שבת ספקר מחומין דרבנן והמנייכו רבנן כדרבנן כדליתא צעירוצין (נה: טו.) ובכתובות (כח:). ומחס עוד במנחת הקלו, אלמרו (ברכות נא.) ספק קרס קרית שמע ספק לא קרס אינו חוזר וקורס ק"ש ספק אמר אמט ויציב ספק לא אמר חוזר ולומר אמט ויציב מאי קעמט ק"ש דרבנן אמט ויציב דלורייחא. ולא עוד אלס אפילו דכריס הסותריס זס אט זס הקלו. אלמרו שפרק במה מדליקין (נד.) אלמרו לו שייס לא וערב עלינו ערב עליו מנעו

לא ליקני, בין השמשות ספיקא הוא וספיקא דרבנן לקולא. כלומר זיל הכל לקולא וזיל הכס לקולא. ועוד עוקרין דכריהס תדיר כמו שאלמרו (שם ד.) הדביק פת בחנור הסירו לו לרדומה קודס שיבא לידי איסור סקילה. ואלמרו (שם קכח:) ציטול כלי מהיכנו דרבנן ועבר צעלי חייס דלורייחא וחסאי דלורייחא ודחי דרבנן. וע"פ שהנער הוא לא עשאו אדס זס ולא גרס אומו אלס בהמס היס שפלה מלליה לממט המיס היס ציטול כלי מהיכנו קל צעיניסס מלד מפני שאינו מן התורה ודחו אומו ביי"ס. וזה מלד בחלמוד לומר חסי עשה דלורייחא ודחי ומצטל עשה דרבנן. וכן במחלוקת שצין החכמים הנתיגו זס כמו שאלמרו בגמר ע"ז (ו.) אחר אופר ואחר מתיר אס היס אחר גדול בחכמה ובמניין הלך אחריו ולא לאו בדלורייחא הלך אחר המחמיר ובדרכנן אחר המיקל. וגדולה מזה אמרו עוד (פרייו טו:) צל סופריס עושינן מעשה ואחר כך דנין. וצפרק מי שחשך (קני:) אלמרו לענין שבת מהו דמימל להפסד מועט נמי חשכו קמ"ל, שהוס חדוש אלס כשאינס דוחיס דכרי סופריס אפילו משוס הפסד מועט. ומממלין כהניס אט עמסס צטומלס שלדכריהס לרשות מלכי אומות העולס כדי שאס יוכס יבחין צין מלכי ישרל למלכי אומות העולס (ברכו יט:). ולף בעונסיס שלדכריהס שלחכמיס אין להס אלס דכוי כמו שאלמרו (פסחי נב.) מנדין על שני ימיס טוביס

המשנה איסור מצוה רוצה בו השניות ואמר מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים. וכן היה להם למנות בכלל אחות תלוצה שהיא מדברי סופרים (שס מל. וש"י). ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים. וזה דבר מבואר. והכלל כי כל מה שהוא דרבנן לא ימנה בכלל תרי"ג מצות. כי הכלל הזה הוא כולו כתוב בתורה אין בו דבר דרבנן כמו שנבאר. ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם דרבנן ועוובים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים, אמרו מי שאמרו. הנה בארנו ענין זה השרש ומופתו עד שלא נשאר בו ספק כלל על שום אדם:

יוס ואחר ערב עליו בין השמשות זה שערב עליו מנעו יוס נאכל ערוכו בין השמשות וזה שערב עליו בין השמשות נאכל ערוכו משתכסה שניהס קנו ערוכו ושאלו מה נפסך אי בין השמשות יממט הוא בתרס ליקני קמל לא ליקני אי בין השמשות ליליס הוא קמל ליקני בתרס

סוף ד
הל"מ ויש לו רמזים נסתרים בתורה. לומר שמאחר שהרמזים ההם נסתרים יקרא הל"מ. ומ"ש בהקדמת זרעים כי כשיהיה לו רמז בתורה לא יקרא הל"מ, היינו כשאותו רמז אינו נסתר. והנני כותב לך כונתו בקצור על ענין זה למען תשכיל. אמר שם בהקדמתו כי גם שכל התורה קבלנו פירושה ממש רבינו וכלה היא הלכה למרע"ה לא נאמר הל"מ רק על אותם המצות שאין בהם רמז בתורה ולא נוכל להוציאם מדרכ סברא כגון לוג שמן (לנויר) [לתורה] ורביעית יין לנויר י"א יום שבין גידה לנידה ואחרים שהביא שם שעל כלם לא מצאנו בעולם שחקרו בהן סברות או שהביאו עליהן ראיות אלא לקחום מפי משה כמו שצוה אותם הקב"ה, אבל בהיות בהם רמז בתורה או שנוכל להוציא אלו הפירושים בדרכ מדרכי הסברא לא נאמר היותם הל"מ כי אם היותם תורה. ואל תטעה במה שאמ' בפ"ק דסוכה (ס:) שעורים הל"מ והרי הם גרמזים בפסוק ארץ חטה ושעורה. שהרי הקשה רש"י ואמ' שעורין דאורייתא נינהו דכתיב ארץ חטה ושעורה ואמר לו חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לבית המנוגע וכי' ותירצו הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ופי' זה הוא כי אין לשיעורין עיקר להוציא אותם ממנו בדרך הסברא ואין להם רמז בכל התורה אבל נסמכה זאת המצוה לזה הפסוק לסימן כדי שיהא גודע ונוצר ואינו מענין הכתוב וזה ענין מה שאמ' קרא אסמכתא בעלמא בכל מקום שיוכירוהו. ע"כ כוונתו. והנה כתבתי לך גם כי לא היית צריך לכל זה כאן מ"מ העליתיך בספרי כי טובה היא לגלות לך דרך מדרכי התלמוד. אמנם עתה נבוא אל דבורנו הראשון. מה שאמר כי דרך הפסוק וגם החכמים לדבר על הרוב, הנה טרם השיבי עליו אביא לך קצת מהמקומות אשר דברו בהם חכמים על הרוב למען תשכיל ואידך זיל גמור. בערובין ר"פ בכל מערבין חוץ מן המים ומן המלח וקא בעי בגמ' ותו ליתא הוא איכא כמהין ופטירות ומשגי אלא ש"מ אין למדין מן הכלליא ואפילו במקומות שנאמר בהן חוץ. הנה שדברו על הרוב ולכן אמרו בכל מערבין. וסוגיות אחרות הביאו שם בגמרא משניות רבות המדברות על הרוב. אמנם אני אומר שגם כי מנהג התורה והתנאים לדבר על הרוב הנה רוח אחרת היתה באמוראין גרועה מהם כי הם הודו שלבם של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים אחרתו של היכל (ערוצין נג.) ואין דרכם לסתום אלא לפרש. וכן הביא בעל הליכות עולם בשם הכריתות [לשון יימויט שער ג כ"ט] בשער שני פרק שני (ד"ס ורך הסמ"ט). וכן כתבו התוספות במסכת ביצה פ' איין צדין (כס.). אי"כ הכא גמי יש לנו לומר שר' שמלאי שאמר תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני לא היתה דעתו רק על מצות דאורייתא ודוק ולא על מצות דרבנן, שהוא אינו תנא שיוכל לסתום דבריו ולדבר על הרוב רק אמורא היה אשר דרך האמוראים לפרש

מגילת

ולכן לא נוסף ולא נגרע במאמרם רק פשוטם כפתרונם. ומה שאמר עוד [פ:] כי ר' שמלאי כלל מצות רבות בזה המספר ולא נאמרו למשה אלא לאהרן וגם לא נאמרו בסיני והם הפרשת שתיי יין ופרשת משמרות כהונה ולויה, אני אומר שכל המצות נאמרו למשה בסיני. והכי איתא בבוהיס פ' בתרא (קטו:) תניא ר' שמעון אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד ר' עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב. וכן איתא בסוטה פ' ואלו נאמרינן (לו.) פרש"י שם וז"ל כללות נאמרו בסיני בסתם נאמרה תורה בסיני ולא נתפרשה לו כגון בסיני נאמר וזכחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ואת נפתרשה לו כגון בסיני נאמר וזכחת כי כל התורה נאמרה למשה מסיני ודרך כלל לר' שמעון וגם דרך פרט לר' עקיבא. ומה שכתוב בפרשת שמייני וידבר ה' אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אין פירושו שדבר אל אהרן אלא שדבר למשה שידבר אל אהרן דהכי אמ' בפ' פרת חטאת (טו:) כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום שתק וקבל שכר. וכתבו שם התוספות דבתי"כ איתא שבשכר זה נתיחד אצלו הדבור דכתיב בפרשת יין ושכר אל תשת וידבר ה' אל אהרן ולא כתיב אל משה והקשו שם וז"ל ותימל דבספרי דריש בפרשת קרח דכתיב וידבר ה' אל אהרן שומע אני שהדבור אל אהרן תי"ל כאשר דבר ה' ביד משה לו בפרשת מחתות השרופים הא למדנו שהדבור למשה עכ"ל. פי' שלעולם לא היה מדבר רק עם משה. ותירץ דשמא זה קורא נתייחד הא דכתיב אל אהרן ולא שיאמר לבני ישראל. פי' דבר למשה שידבר לאהרן לבד ולא לישראל. הרי מבואר שפרשת שתיי יין וגם פרשת המתנות שהן בפרש' קרח למשה נאמרו שיאמרם לאהרן. ומה שהקשה [ז' טע"ז] ממקושש כי לא נאמר בסיני רק בשעת משה, זאת אינה קשיא שהרי עקר הדין היה יודע מרע"ה ממה שנאמר לו בסיני כדאמ' בהגשרפין (עמ:): תביא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שני' מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיוו מיתה נהרג שני' כי לא פורש וגו'.

צינונים

ר"ה ונכלל אם נמנה נ' סיוכ אומר שאילו מנינו. ש"י ג מבואר. הכלל כי כל נ' סיוכ [ונערינן] מנארס אין העלם בו כלל שכל. סוף ש"י ד הכלל הזה וכ"ה בערינ', ניו-סיוכ זה המנין. ש"י ס כתוב בתורה ניו-סיוכ כתובי התורה נערינ' לנזן תורס. רמב"ן רע"ט ד"ס להקל ע"י ש"ס שמעמ"ט א ספ"ג וסמכס וקפנלס דכריס ד' י. ע"כ מדיה ועוד דאורי' ודחי ומבטל עשה דרבנן ל"מ לשון זה וכנר' הכוונה למוכן ולא ללשון: מגלת-אסתר ע"כ ד"ה ומס ש"י יל שמעון כ"ס נגמרל כ"י, כ"ח ישמעאל (כסכת כרכס סוכס):